

nes, qui sunt spirituales, & nequam, in hoc turbulento aere, nobis propinquo, quod coelum appellatur, habitant: unde & diabolus aeris princeps dicitur.

Quod non est concessum eis habitare in caelo, vel in terra.

NON enim est eis concessum habitare in caelo, quia clarus locus est, & amoenus: nec in terra nobiscum, ne homines nimis infestarent; sed juxta Apostoli Petri doctrinam (a) in Epistola canonica traditam, in aere isto caliginoso, qui eis quasi carcer usque ad tempus iudicii deputatus est. Tunc autem detruentur in baratrum inferni, secundum illud (Matth. xv. 41.), Ite (10) maledicti in ignem aeternum, qui prae paratus est diabolo, & Angelis ejus.

Quod daemones alii praesunt, & habent etiam alias praelationes.

ET sicut inter bonos Angelos alii aliis praesunt, ita & inter malos alii aliis praelati sunt, & alii aliis subiecti. Quamdiu enim durat mundus, Angeli Angelis, & homines hominibus, & daemones daemionibus praesunt; sed in futuro omnis evacuabitur praelatio, ut docet Apostolus, I. ad Cor. xv., Habent quoque secundum modum scientiae majoris, vel minoris, praelationes alii majores, vel minores. Quidam enim uni provinciae, alii uni homini, alii etiam uni vitio praesunt. Unde dicitur spiritus superbiae, spiritus luxuriae & hujusmodi: quia de illo vitio maxime potest homines tentare a quo denominatur. Inde est etiam quod nomine daemionis divitiarum vocantur, scilicet mammona: est enim nomen daemionis mammona, quo nomine vocantur divitiarum secundum Syram linguam. Hoc autem non ideo est, quod diabolus in potestate habeat dare, vel auferre divitias cui velit; sed quia eis uritur ad hominum tentationem, & deceptionem.

An omnes daemones sint in hoc aere caliginoso, an aliqui sint in inferno.

SOlet autem quaeri, utrum omnes in isto aere caliginoso sint, an jam aliqui sint in inferno. Quod in infernum quotidie descendant aliqui daemionum, verisimile est, quia animas illuc cruciandas deducunt: & quod illic aliqui semper sint, alternatis forte vicibus, non procul est a vero, qui illic animas detinent, atque cruciant. Quod autem malorum animae illuc descendant, atque ibi puniantur, ex eo constat quod Christus ad inferos descendit, ut justos qui ibi tenebantur, educeret. Si enim justus illuc descendebat, multo magis injusti: & sicut tradit auctoritas, (b) cum justos eduxit, iniquos ibi reliquit. Momordit enim infernum, non absorbit.

Quidam putant Luciferum in inferno religatum ex quo tentavit Christum, & victus est; quem primum hominem tentasse, & vicisse dicunt.

DE Lucifero autem quidam opinantur quod (11) ibi religatus sit, & ad nos tentandos non habeat nunc accessum: quia in Apocalypsi (cap. xx. 7.) legitur: „Cum consummati fuerint mille anni, solvetur satanas de carcere suo, & exiet, & seducet gentes:“ quod erit novissimo tempore Antichristi, quando erit tanta tribulatio (Matth. xxiv.) ut etiam, si fieri potest, moveantur electi. Quem ibi religatum dicunt ab eo tempore quo tentavit Christum in deserto, vel in passione, & victus est ab eo. Ipsum putant primum hominem tentasse, & vicisse, & secundo Deum; sed ab eo victum esse, & ideo in inferno religatum. Alii autem putant, ex quo cecidit, pro peccati sui magnitudine illic fuisse demersum.

Quod Lucifer modo non habet potestatem quam habebit tempore Antichristi.

SED sive in infernum demersus sit, sive non, credibile est non eum habere facultatem accedendi ad nos, quam habebit in tempore Antichristi, in quo fraudulenter, ac violenter operabitur. Et ideo forte dicitur tunc solvendus, quia tunc dabitur ei a Deo potestas tentandi homines, quam modo non habet.

Quod daemones semel victi a sanctis, non acedunt amplius ad alios.

Aliis quoque qui a sanctis juste, & pudice viventibus vincuntur, potestas alios tentandi videtur adimi. Unde Origenes (hom. xv. in Josue super cap. xi.) „Puto, inquit, sane, quod sancti repugnantes adversus istos incentores, & vincentes, minuunt (12) exercitum daemionum, vel quod quam plurimos eorum interimant, ne ultra fas sit illi spiritui qui ab aliquo sancto caste, & pudice vivente victus sit, impug-nare iterum alium hominem.“ Hoc autem quidam putant intelligendum tantum de illo vitio in quo superatus est: ut si de superbia aliquem virum sanctum tentat, & vincitur, ulterius non liceat ei illum, vel alium de superbia tentare.

(10) *Vulgata* discedite maledicti. (11) *Al. deest* ibi. (12) *Al. exercitum.*

Ex Edit. P. Nic. (a) Nihil tale in epistolis Petri; sed in secunda oppositum potius indicatur, nempe quod rudentibus inferni detractos in tartarum tradidit cruciandos in iudicium reservari: etsi ex his ultimis verbis implicite colligi possit, quod usque ad iudicii diem quo totaliter in tartarum relegantur, perambulent circa nos, juxta illud etiam ex Epist. I. cap. v. *Adversarius vester diabolus tanquam leo rugiens circuit &c.*

(b) Nimirum Gregorii hom. xxii. in Evang. explicantis hoc sensu illud Osee xlii. *Ero mors tua, & mors morsus tuus ero, inferne.*

DI-

DIVISIO TEXTUS.

Ostensa divisione malorum Angelorum a bonis per aversionem, & conversionem, hic incipit determinare ea quae consequuntur aversos, & conversos, secundum quod in eis conveniunt, vel differunt: & dividitur in partes tres. In prima determinat ea quae consequuntur eos quantum ad naturae cognitionem. In secunda, ea quae pertinent ad potestatem, vii. dist. ibi: *Supra dictum est, quod Angeli qui perstiterunt, per gratiam confirmati sunt.* In tertia, ea quae pertinent ad corporum assumptionem, viii. dist. ibi: *Solet in quaestione versari apud doctos, utrum Angeli omnes, boni scilicet, ac mali, corporei sint.* Prima in duas. In prima determinat veritatem; in secunda movet quaestionem ex determinatis, ibi: *Solet autem quaeri, utrum omnes in isto aere caliginoso sint.* Circa primum duo facit. Primo ponit eorum conditionem quantum ad naturae gradum ante peccatum; in secunda conditionem eorum post peccatum, ibi: *Et tanta superbia merito de caelo... defectus est in istum caliginosum aere.* Et primo quantum ad locum; secundo quantum ad praelationis gradum, qui gradum naturalium sequitur, ibi: *Et sicut inter bonos Angelos alii aliis praesunt; ita & inter malos alii aliis praelati sunt.*

Solet autem quaeri, utrum omnes in isto aere caliginoso sint. Hic movet quaestionem quantum ad ea quae dicta sunt de loco: & primo determinat eam in communi; secundo in speciali, ibi: *De Lucifero autem quidam opinantur quod ibi religatus sit.* Ubi primo determinat eam quantum ad primum Angelum; secundo quantum ad alios, ibi: *Aliis quoque, qui a sanctis juste, & pudice viventibus vincuntur, potestas alios tentandi videtur adimi.*

QUESTIO I.

HIC quinque quaeruntur. Primo. De quo ordine fuit supremus Angelus inter peccantes, qui Lucifer dicitur.

Secundo. Qualiter peccatum aliorum ad ejus peccatum se habeat.

Tertio. De loco eis post peccatum debito.

Quarto. Si est inter eos praelationis gradus.

Quinto de pugna eorum ad nos.

ARTICULUS I.

Utrum Lucifer fuerit supremus omnium Angelorum.

I. P. q. LXIII. art. 7.

AD primum sic proceditur. Videtur quod Lucifer non fuit supremus omnium: quia ad eum secundum Ezech. xxviii. 7. dicitur: *Tu Cherub protegens, & extensus.* Sed ordo Cherubim secundum Dionysium (cap. iv. de coel. Hier.) & Gregorium (hom. xxxiv. in Evang.) non est supremus ordo. Ergo videtur quod non fuit de supremo ordine.

2. Praeterea. Damascenus (de orth. Fid. Lib. II. cap. iv.) dicit de ipso, quod praerat terrestri ordini. Sed inferioribus ministeriis, secundum Dionysium (de coel. Hierar. cap. iv. vi. & ix.) praerentur inferiores ordines. Ergo videtur quod fuerit de inferioribus ordinibus.

3. Praeterea. Natura cujuslibet Angeli ordinata est ad beatitudinem. Sed non est probabile quod di-

vina ordinatio in natura nobilissima totius universi frustrata sit. Ergo videtur quod iste Angelus, qui ceteris superior fuit, a beatitudine non cecidit.

4. Praeterea. Peccatum non potest esse in natura aliqua, nisi habente possibilitatem, quae consequitur eam secundum quod ex nihilo est. Sed superior Angelus quanto Deo, qui est actus purus, vicinior fuit, tanto minus de possibili habuit. Ergo videretur quod peccatum in eo minime locum habere potuit.

Sed contra est quod dicitur Ezech. xxxi. 8. *Omne lignum paradisi Dei non est assimilatum illi, neque pulchritudini eius.* Sed per lignum paradisi significantur Angeli. Ergo videtur quod Angelo peccanti, ad quem verba praedicta referuntur, nullus Angelorum aequari potuit.

Praeterea. Gregorius dicit in littera (hom. xxxiv. in Evang.) quod in aliorum comparatione ceteris clarior fuit. Sed ordo claritatis est secundum gradum naturae. Ergo peccans Angelus ceteris altior fuit.

SOLUTIO.

Respondeo dicendum, quod hanc quaestionem Augustinus movere I. super Gen. ad litteram (cap. xvi. i.) & indeterminatam relinquit, eo quod de his quae pertinent ad Angelos, paucis voluit asserendo tradere. Sed postmodum Gregorius (Lib. XXXII. Moral. cap. xxiv. super Job cap. xl.) expresse determinat, quod fuit altior ceteris, non solum peccantibus, sed etiam stantibus, cui consentit communis sententia: quae quidem probabilis est, tum propter multas auctoritates quae hoc figurative exprimere videntur: tum etiam ex hoc quod non est probabile Creatoris aequalitatem aliquo modo illum spiritum appetuisse qui etiam alteri creaturae subiectus erat; Unde oportet quod ille qui hoc appetit, ceteris fuerit altior.

Ad primum ergo dicendum, quod dona inferiorum ordinum, quibus nominantur, sunt etiam in superioribus ordinibus eminenter: unde superior ordo nomine inferioris nominari potest: & ideo dico, quod Angelus ille non dicitur Cherub, quia de ordine Cherubim fuerit, sed magis de ordine Seraphim. Dicitur autem Cherub ad exprimendum qualitatem culpae: quia enim per elationis vitium cecidit, ideo a scientia nominatur, quam nomen Cherub designat, de qua dicit Apostolus I. Corinth. viii. 1. *Scientia inflat.*

Ad secundum dicendum, quod secundum quosdam Damascenus loquitur recitando opinionem quorundam, & non veritatem asserendo. Vel dicendum, quod quamvis inferiorum ordinum sit praerferri terrestribus, secundum hoc quod operationes immediate exequantur, tamen etiam illi qui sunt superiores, terrestribus praesunt in hoc quod inferiores illuminant, & eorum actus dirigunt.

Ad tertium dicendum, quod divina ordinatio de nulla creatura frustrari potest: quia etiam si deficiat ab uno ordine, relabitur in alium ordinem, ut in I. Lib. dictum est.

Ad quartum dicendum, quod Angeli non agunt secundum necessitatem naturae; & ideo ille in quo est minor dispositio ad peccatum, potest plus peccare: & ideo peccatum etiam primi Angeli ceteris gravius fuit, in quantum in eo minus fuit flexibilitas ad peccandum.

AR-

ARTICULUS II.

Utrum peccatum primi Angeli fuerit occasio peccandi aliis.

I. P. quest. LXIII. art. 8.

AD secundum sic proceditur. Videtur quod peccatum primi Angeli non fuerit occasio peccandi aliis. Illud enim quod est deformatum, non potest occasionaliter movere ad suam imitationem. Sed statim ut Angelus peccavit, deformatus est. Ergo non movit alios ad suam imitationem.

Præterea. Non videtur quod aliis occasionem peccandi daret, nisi trahendo eos ad consensum sui desiderii, quod fuit ut cæteris creaturis, sicut Deus, præferretur. Sed in hoc alii non videntur consentire: quia, (a) ut sancti dicunt, per superbiam peccaverunt: dignius (1) autem est superiori subesse, id est Deo, quam inferioribus, id est Angelis: & illud quod est dignius secundum æstimationem, ad minus est magis à superbiente desideratum. Ergo videtur quod supremus aliis non persuaserit casum.

Præterea. Inter alias causas una assignatur reparationis hominis, quia per alium cecidit, ut sic congrue per alium resurgeret. Sed inferiorum Angelorum casus non est reparabilis. Ergo videtur quod non ad suggestionem superioris Angeli ceciderunt.

Præterea. Sicut mali per aversionem ceciderunt, ita & boni per conversionem confirmati sunt. Sed non ponitur in bonis Angelis unus causa conversionis alterius. Ergo videtur quod nec ponendum sit in malis unum esse causam ruinæ alterius.

Sed contra. Apocal. XI. dicitur, quod draco de cælo cadens, secum traxit tertiam partem stellarum. Sed trahere pertinet ad causam aliquo modo moventem. Ergo videtur quod primus Angelus, alios ad peccandum commoverit.

Præterea. Job LXI. 25. dicitur de diabolo in figura Leviathan, quod ipse est Rex super omnes filios superbiam. Sed secundum Philosophum in V. Metaph. (text. com. XVI.) Rex dicitur primus, in quantum movet per suam voluntatem, & imperium sibi subiectos. Ergo videtur quod primus Angelus alios ad peccandum traxerit.

SOLUTIO.

Respondeo dicendum, quod circa hoc est multiplex opinio.

Quidam enim dicunt, quod inter peccatum primi Angeli & aliorum non attenditur aliquis ordo, nisi secundum quantitatem culpæ, quia peccatum primi Angeli cæteris gravius fuit. Sed illud non videtur conveniens, propter hoc quod ex modo loquendi in Scriptura designatur aliqua causalitas primi Angeli ad peccatum aliorum.

Et ideo alii dicunt, quod præcessit tam gravitate, quam causalitate, & etiam temporis duratione. Sed hoc videtur inconveniens; quia secundum Damascenum, Lib. II. cap. IV., quod est in hominibus mors, hoc est in Angelis casus: unde sicut morien-

tes in peccatis, statim damnationi subjiciuntur, ita etiam Angelus peccatis statim suam damnationem accepit, & à bonorum consortio ejectus est: unde alios non potuisset ad peccandum trahere.

Et ideo dicendum, quod peccatum primi Angeli, aliorum peccata præcessit, non tantum quantitate culpæ, sed etiam causalitate, non tamen duratione; quod quomodo contingat, sic potest videri. Ipse primus Angelus, ut dictum est prius, voluit hoc consequi ut sicut natura alios præcelleret, ita eis quodammodo causa fuisset ultimam perfectionem consequendi: & quia ipse motus desiderii indivisibilis fuit, & non continuus, ideo principium ejus non præcessit terminum ipsius: & ideo motus alicujus, causatus ab ipso, qui incepit in termino ejus, simul omnino fuit cum ipso secundum quod hoc quod desideravit, attentavit ut ad actum perduceret, aliis suum desiderium exponendo; & simul cum hoc fuit aliorum visio, & perversus desiderii consensus. Et simile contingit in omnibus operationibus instantaneis, quarum una est causa alterius, quod sunt simul tempore, sicut illuminatio aeris, & visio coloris, & discretio rei visæ, etiam quantum ad sensibilia per accidens.

Ad primum ergo dicendum, quod deformitas consecuta est in primo Angelo ex actu suo, simul cum actu aliorum. Visio autem inferiorum Angelorum non ferebatur in Angelum primum, secundum quod ex actu in ipso relinquebatur deformitas, sed secundum quod ex ipso actu procedebat, quæ enim conjuncta sunt tempore, per actum animæ separantur, & præcipue quando unum naturaliter præcedit alterum.

Ad secundum dicendum, quod inferiores Angeli etiam per superbiam peccaverunt, & tamen superiori subesse voluerunt: unde aliqui appetebant sibi ipsis ex quo superbiebant, ut scilicet ipsi secundum possibilitatem naturalium suorum, gloriam acquirerent, tamen sub Deo, & non sub superioribus Angelis; & quod eam in alios Angelos inferiores transfunderent; & aliquid appetebant ipsi superiori, in quo sibi consentiebant, ut scilicet dictam dignitatem assequerentur: quia eadem ratio erat de uno, & de omnibus. Et est simile de illis qui pari ratione se habent ad aliquid acquirendum; & ideo omnes in unum conspirantes, quilibet sibi, & aliis desiderat.

Ad tertium dicendum, quod ista non est propria causa quare peccatum Angeli fuit irremissibile; sed est aliqua congruitas, ut peccatum hominis magis remediatur. Et præterea non est simile: quia homo peccavit per alium tentantem; sed inferiores Angeli per alium occasionem præstantem.

Ad quartum dicendum, quod conversio efficaciam habuit per gratiam, quæ non est ex aliqua creatura; sed in aversionem sufficienter virtus creaturæ potest. Præterea non est à veritate remotum (2) quod conversio unius Angeli esset occasio, & exemplum conversionis aliorum; immo videtur ex hoc quod dicitur Apocal. XI. 7. *Michael, & Angeli ejus præliabantur cum dracone.*

AR-

(1) Al. enim. (2) Al. quin aversio.

Ex EDIT. P. NICOL. (a) Sic explicantes quod Isai. XIV. symbolice saltem de illorum principe Luciferio dicitur: *Qui dicebas in corde tuo: In cælum conscendam &c.* ut jam supra ex Augustino, Gregorio, Bernardo, notatum est, & expressius ex Hieronymo in eum locum notari potest, ac etiam ex Isidoro Lib. I. de summo Bono sive Sent. cap. XI.

ARTICULUS III.

Utrum Angelis post casum convenienter assignatur locus.

I. P. quest. LXIV. art. 4.

AD tertium sic proceditur. Videtur quod inconvenienter assignetur locus ipsis Angelis malis post casum. Illi enim qui ex loco nullam impressionem recipiunt, æqualiter convenit omnis locus. Sed dæmones, cum sint incorporeæ substantiæ, non recipiunt aliquas impressiones locales, & corporales: quia nec illuminantur lumine corporali, nec infrigidantur. Ergo videtur, quod nihil sit dictu, quod eis unus locus magis quam alius debeat.

Præterea. Peccantibus non debetur nisi locus carceralis, & pœnalis. Sed secundum Philosophum in II. Cœl. & mun. (text. com. LXXIII.) Pythagoras (a) locum ignis dixit esse carcerem. Ergo videtur quod ibi deberent esse post peccatum, & non in aere.

Præterea. Locus debet esse proportionatus loco. Sed dæmones per peccatum sunt obtenebrati. Ergo videtur quod debeat eis locus circa terram, quæ est corpus opacum.

Præterea. Cum dæmonibus debeat perpetua pœna, non debet eis concedi à Deo locus quem desiderant: quia desiderium completum mitigat pœnam. Sed dæmones libenter volunt hic esse nobiscum: unde leguntur frequenter peivisse ne in infernum mitterentur. Ergo videtur quod semper debeant in inferno esse.

Præterea. Peccatum dæmonis est gravius quam peccatum hominis. Sed animæ damnatorum statim ad inferna descendunt, nec hic nobiscum remanere permittuntur. Ergo videtur quod nec dæmones.

Præterea. Ut dicitur Jac. II. in quadam Glossa, (b) dæmones quocumque vadunt, secum ignem inferni portant. Sed ignis ille, cum sit corporalis, agit ex necessitate naturæ. Ergo videtur quod ad nos numquam accedat: quia omnia quæ circa nos sunt, comburentur.

Præterea. Quorum est unum pondus in corporibus, est unus locus, sicut omnium gravium centrum, in quod tendunt suo motu. Sed, secundum Augustinum (Lib. XI. de Civit. Dei cap. XXVIII.) idem est amor in spiritibus quod pondus in corporibus. Cum ergo omnes dæmones per affectum unius vitii peccaverint, videtur quod unus locus tantum eis debeat.

Sed contra est quod in littera dicitur.

SOLUTIO.

Respondeo dicendum, quod Angelo secundum suam essentiam locus non debetur, ut in I. Lib. dicitur distinct. XXXVII. sed solum quantum ad operationem: vel per modum congruentiæ, sicut in opere contemplationis, vel per modum necessitatis, sicut in his quæ circa nos operantur. Operatio autem

(1) Forte etiam propter. (2) Al. in natura.

Ex EDIT. P. NICOL. (a) Non de ipsomet Pythagora, sed solummodo de quibusdam Pythagoreis in Italia degentibus id Philosophus dicit: ut præced. text. LXXII. sive cap. XIII. & apud S. Thom. lect. XX. expressissime videre est. (b) Bedæ scilicet, paullo aliis verbis: *Ubi cumque sint, flammarum tormenta secum ferunt.*

Angeli secundum naturam suam, cum sit intellectualis substantia, est contemplari: unde omnes in loco contemplationi congruenti, scilicet in cælo empyreo, creati sunt. Operatio autem gloriæ non differt ab operatione naturæ eorum, nisi sicut perfectum ab imperfecto: & ideo idem locus debetur Angelis conditis, & gloriosis. Sed quantum ad statum culpæ, vel miseriæ, potest eorum operatio tripliciter attendi: aut secundum lucem naturæ, quæ in eis remansit, quamvis obtenebrata per peccatum; vel quantum ad culpæ tenebras, & sic debetur eis locus tenebrosus, & pœnalis; vel quantum ad ordinem divinæ sapientiæ, quo ex eorum malitiis bonum elicitur, causa scilicet nostri exercitii: & quantum ad hæc tria competit eis aer, præcipue quantum ad mediam sui partem: quia in quantum est diaphanus per naturam lucis consonat eorum naturæ perfectæ; quantum autem ad turbulentiam competit eis ut pœnalis contra culpam; in quantum vero propinquus nobis, competit ad exercitium. Sed inferni locus competit eis (1) contra culpam, in quantum est horridus, & tenebrosus; nostra autem habitatio competit eis propter nostrum exercitium.

Ad primum ergo dicendum, quod non dicuntur esse in loco, quasi ex loco corporali aliquid recipientes, sed quasi circa locum operantes aliquid proprietibus loci consonum.

Ad secundum dicendum, quod inter alia corpora generabilia, & corruptibilia ignis est subtilissimus, & plus habet de luce: unde Angelis obtenebratis non competit: unde magis Deus, & boni Angeli secundum metaphoras ab igne sumptas describuntur, ut dicit Dionysius in fine cœl. Hierar. Pythagoras autem loquitur de igne, quem in medio universi ponebat, ut ibidem dicitur, & hunc nos dicimus esse ignem inferni, qui est horridus, & tenebrosus, & locus pœnalis dæmonum.

Ad tertium dicendum, quod pars aeris juxta terram est lucidior, & calidior ea quæ est in media regione aeris: quia ex reflexione radiorum solis multiplicatur splendor, & calor in aere qui est juxta terram: unde vapores resoluti ex aqua, & terra elevantur, & ubi invenitur minor calor propter distantiam à loco reflexionis, vapor ille dimittitur naturæ suæ, unde infrigidatur, & condensatur, sicut aqua calefacta separata à calefaciente: & propter hoc locus ille est frigidus, & tenebrosus, & exinde descendunt pluvie, & grandines, & venti, & hujusmodi. Et ideo ratio supposebat falsum.

Ad quartum dicendum, quod ex hoc quod circa nos sunt, nullo modo eorum pœna minuitur; nisi quod sibi pœnale æstimant non posse nobis nocere, sicut quando in inferno sunt.

Ad quintum dicendum, quod error Græcorum est ponentium nullam animam ante diem judicii neque in infernum, neque in cœlum ire: & est derivatus à fabulis Pythagoricis, & Poetarum, qui ponebant animas occisorum circuire sepulcrum usque ad vindictam mortis, & iterum non redire ad comparem stellam ante completum periodum vitæ, quæ ante terminum (2) immatura morte finita est. Sed quod statim animæ damnatorum ad inferna descendant, probatur in littera ex justis, qui illuc descendebant, &

& Job XXI. 13. Ducunt in bonis dies suos, & in puncto ad inferna descendunt. Luc. xv. 22. Mortuus est dives, & sepultus est in inferno. Et similiter quod sancti statim in caelos ascendunt, probatur ex hoc quod habetur II. Corinth. v. 1. (3) Scio enim quod si terrestri domus nostra huius habitationis dissolvatur, quod adificationem ex Deo habemus. Et tamen utrique circa nos aliquando apparent ad utilitatem nostram, sicut Angeli beati huc ad nos accedunt. Nec est simile de animabus damnatorum, & demonibus: quia demones secundum gradum naturae suae constituti erant supra nos, ut ex eis aliqua utilitas nobis proveniret; nec hoc omnino per eorum peccatum deperire debuit: unde dati sunt nobis in exercitium; quod animabus non competit.

Ad sextum dicendum, quod quidam dicunt penam sensibilem ipsorum demonum dilatam esse usque ad diem iudicii; sed hoc videtur esse & contra sanctorum auctoritates, & contra rationem divinae iustitiae, quae statim animas damnatorum poenae infernalis ignis adjudicat, quarum tamen peccatum non est majus peccato demonum. Et ideo alii dicunt, quod in igne infernali semper ardent, quem etiam semper secum deferunt; non tamen ignis ille alia corpora comburit, quia agit ut instrumentum divinae iustitiae in illa tantum quae ad talem poenam addicta sunt. Sed cum sint incorporei, non videtur probabile quod ignem corporalem secum deportent. Unde dicendum, quod semper igne infernali ardent, non tamen eis semper praesente secundum locum: quia non agit corporali modo calefaciendo, & desiccando, sed modo spirituali: unde non requiritur determinata distantia, sicut in actione corporali.

Ad septimum dicendum, quod tria dicta loca debentur cuilibet demoni, secundum diversas conditiones, ut dictum est.

ARTICULUS IV.

Utrum in demonibus sit ordo.

I. P. quest. cix. art. 1.

1. AD quartum sic proceditur. Videtur quod in demonibus non sit ordo. Dicitur enim Job x. quod in terra miseriae, & tenebrarum nullus ordo, sed sempiternus horror inhabitat. Illius autem terrae demones sunt incolae. Ergo in eis non est aliquis ordo.

2. Praeterea. In quibuscumque est ordo praelationis, est aliqua concordia pacis. Sed demones videntur esse discordes: quia, ut dicitur Proverb. xiii. 10. inter superbos semper sunt iurgia. Ergo &c.

3. Praeterea. Ordo praelationis cuiuslibet est secundum aliquam regulam juris. Sed voluntas demonum nullo jure dirigi potest. Ergo non potest in eis esse ordo praelationis.

4. Praeterea. Superiores demones gravius peccaverunt secundum quod naturalia meliora acceperant, per quae stare possent. Sed illi qui magis peccaverunt, gravius debent puniri. Ergo non videtur probabile quod praelationem super alios acceperint.

5. Praeterea. Inter homines damnatos non ponitur aliquis ordo praelationis. Sed hominum damnatorum, & demonum est una damnatio. Ergo videtur quod nec in demonibus sit aliquis ordo.

(3) Vulgata, Scimus. (1) Al. adhaeret. (2) Al. considerantur. (3) Forte removetur, ut & infra est.

Sed contra est quod dicitur Job lxi. de squamis Leviathan, per quas membra diaboli significantur, quod una uni (1) adhaerebit, & tenentes se nequaquam separabuntur. Ergo videtur quod sit inter eos aliqua concordia, & ordo praelationis.

SOLUTIO.

Respondeo dicendum, quod ordinem praelationis in demonibus esse congruit eorum naturae, divinae sapientiae, & propriae nequitiae. Ex natura enim quidam alii superiores fuerunt: & quia peccatum naturam non tollit, consequitur etiam post peccatum ut quidam alii superiores remaneant. Ad sapientiam etiam divinam pertinet ut quae a Deo sunt, ordinata sint ab eo, a quo omnis potestas est, ut dicitur Rom. xlii. & ideo potestas demonum ad exercendum homines, & puniendos damnatos, a Deo est; & ideo ordinata per gradus praelationis debet esse. Similiter ex nequitia sua humano generi adversantur; amicos autem esse eos qui unius inimici sunt, consequitur: & ideo ut magis hominibus noceant quasi ad invicem (2) confederantur, ut concorditer, & ordinate impugnent.

Ad primum ergo dicendum, quod ibi omnino (3) removebitur ordo in finem beatitudinis, a quo irremediabiliter ceciderunt; erit tamen in eis ordo potestatis, quae magis a Deo quam ab ipsis est.

Ad secundum dicendum, quod, quantum in ipsis est, demones nunquam concordiam habent; sed ad aliquid unum efficiendum concordant: non enim est probabile quod benevolentiam aliquam ad invicem habeant: sed solum concordiam ad actum aliquem.

Ad tertium dicendum, quod sicut in quolibet malo oportet aliquid boni remanere, cum non totum per malum corrumpatur; ita etiam in actibus iniustitiae potest aliquis ordo juris remanere, sicut patet in latronibus, qui alios injuste spoliantes, inter se aliquam formam iustitiae habent, dum sibi invicem fidem servant: & ita in demonibus esse potest.

Ad quartum dicendum, quod per potestatem habitam, in nullo eorum poena mitigatur; quin potius quanto sunt superiores officio, tanto etiam graviori sunt subiecti tormento: unde dicitur Sapient. vii. 7. Potentes potenter tormenta patientur. Nec potestas eis datur in praemium, sed in divinae sapientiae obsequium.

Ad quintum dicendum, quod homines non sunt sibi invicem praeminentes secundum ordinem naturae, & etiam non ordinantur damnati in exercitium aliorum, vel in punitionem; & ita non est similis ratio de demonibus, & hominibus.

ARTICULUS V.

Utrum demones qui vincuntur a sanctis, retrudantur in infernum.

1. AD quintum sic proceditur. Videtur quod demones qui a sanctis vincuntur, non retrudantur in infernum. Infligere enim poenam ei qui in pugna succumbit, est incitare ad acrius impugandum. Sed hoc non pertinet ad Dei misericordiam. Ergo &c.

2. Praeterea. Christus efficacius vicit suum ten-

tatorem quam alii sancti. Sed Lucifer, qui Christum tentavit, non est omnino a tentationis officio seclusus: quia tempore Antichristi gravissime homines tentabit. Ergo multo minus alii.

3. Praeterea. Quanto pauciores sunt tentatores, tanto levior est tentatio. Cum ergo continue a Sanctis aliqui demones vincantur, si a tentatione, qui vincuntur, cessarent, in fine mundi levissima esset tentatio: quod falsum est. Ergo & primum.

4. Praeterea. Demones sunt ordinati a Deo ad nostrum exercitium. Si ergo omnino a tentationis exercitio cessarent, omnino ad nihil ordinati essent: quod non competit divinae sapientiae, quia nihil inordinatum reliquit. Ergo &c.

Sed contra. Pugnantibus debet institui aequalis conditio a justo iudice. Sed demones nos vincentes nostrum exercitium minuunt. Ergo videtur quod similiter sit e converso.

Praeterea. Hoc potest probari iustitia humana, quae pugilem victum ad pugnam ulterius non admittit.

SOLUTIO.

Respondeo dicendum, quod omnes concedunt, demonem victum aliquo modo a tentatione cessare; sed circa hoc, scilicet qualiter cesset, sunt tres opiniones. Quidam enim dicunt, quod hoc modo repellitur, quod nec ipsum, nec alium tentare possit, nec de eodem, nec de alio peccato. Quidam vero dicunt, quod potest tentare de alio peccato, non autem de eodem, nec ipsum vincentem, nec alios: & haec duae ponuntur in littera. Alii vero dicunt, quod (1) ex quo aliquis perfecte de uno vitio demonem tentantem vincit, non potest de eodem vitio ab eo tentari, sed de alio potest; alios autem tentare potest & de eodem vitio, & de alio. Haec autem opinio habet causam magis manifestam: quia ille dicitur perfecte diabolum vincere de aliquo vitio in quo omnino vincuntur passiones ad vitium illud inclinantes, sicut est in illis in quibus acquiritur habitus virtutis consuetudinalis; & tunc non remanet magna pronitas ad peccatum illud; & ideo a diabolo non tentatur de hoc peccato, qui vires ejus cognoscit. Aliarum autem opinionum ratio potest esse, quia cum caritas bona opera communia faciat in tota Ecclesia, vel tentando.

DISTINCTIO VII.

Quod boni Angeli sunt a Deo confirmati per gratiam, ut peccare non possint, & mali ita obdurati in malo, ut bene vivere nequeant.

Supra (dist. v.) dictum est, quod Angeli qui persistenter, per gratiam Dei confirmati sunt, & qui ceciderunt, a gratia Dei deserti sunt: & boni quidem intantum confirmati sunt per gratiam quod peccare nequeant; mali vero per malitiam adeo sunt obstinati quod bonam voluntatem habere, sive bene velle non valent; etsi bonum sit quod aliquando volunt. Volunt enim aliquando aliquid fieri quod Deus vult fieri, & utique illud bonum est, & justum fieri; nec tamen bona voluntate illud volunt, nec bene illud volunt.

Quod utrique liberum arbitrium habent, nec tamen ad utrumque flexi possunt.

SED cum nec boni peccare possint, nec mali bene velle, vel bene operari; videtur quod jam non habeant liberum arbitrium, quia in utramque partem flexi non possunt, cum liberum arbitrium ad utramque se habeat. Unde Hieronymus in tract. de prodigo Filio (epist. cxlvi. ad Damasum Papam versus finem) dicit: „Solutus Deus est in quem peccatum cadere non potest: cetera, cum sint liberi arbitrii, in utramque partem flexi possunt.“ Hic dicere videtur, quod omnis creatura in libero arbitrio constituta, potest flexi ad bonum, & ad malum. Quod si est, ergo & boni Angeli, & mali ad utrumque flexi possunt.

(1) Al. modo. (2) Al. At quamdiu. (3) Forte removetur, ut & infra est.